

8/2135

N. 2.

BUDAPESTI SZEMLE

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

A BUDAPESTI
M. KIR. ÁLLAMI MÁRIA TERÉZIA LEÁNYGIMNÁZIUM
TANÁRI KÖNYVTÁRA.
SZERKESZTI

GYULAI PÁL.

NYOLCZVANKILENCZEDIK KÖTET.

(241. 242. 243. SZÁM)

BUDA-PEST
FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1897.

P 11 901/959

Írtam ez verseket
 Ezer esztendőnknek
 Utolsó évébe' —
 Dicső magyar nemzet,
 Te dicsőségednek
 Sohse legyen —
 Vége;

a mely bevégzés és jó kívánság nem valami új, nem valami eredeti, de tudjuk, hogy szívből fakadt. A kis gyűjtemény tagadhatatlanul érdekes jelenség költői irodalmunk legújabb termékei közt. Értékét előttünk nem kurucz volta, hanem némely darabjának költői becsé határozza. A benne rejlő szellemet tekintve pedig egy Jánusz-fő az, mely egyik arczával a múlt felé, másik arczával a jelen, vagy ha inkább akarjuk, a jövő felé fordult. —ó.

Halte! aux Anglais. Considérations politiques; par le Baron Nicolas de Vay (Le Caire 1896.) 22 l. (Ára 2 frank.)

«Angolország Egyiptom korlátlan uralkodója. Az ellenőrző bizottság, meg az angol-francia protectorátus eltűntek. A török szultán főnhatósága a múltnak árnyékánál nem egyéb; a régi idők-ből csakis az évi tributum maradt meg, a melyet a szultán európai hitelezőinek engedett át. Az európai protectorátust, melyet legutóbb az angolok és francziák együttesen képviseltek, az angolok föltétlen uralkodása váltotta föl. Ha akarja és ha Európával s különösen Franciaországgal szemben erre elég a bátorsága, az angol marad Egyiptom gazdája, akár közvetlenül, a khedive mellőzésével, akár közvetve, egy belföldi kormánynyal, akár a Taufik khedivével, akár nélküle.» Így jellemezte egy «volt vegyes bíró» (azaz az egyiptomi vegyes törvényszékek egy volt bírója), közvetlenül Egyiptom angol occupatiója után az egyiptomi helyzetet egy fölötté érdekes könyvben, mely az egyiptomi események és viszonyok ismeretének teljes adattárát a legalaposabb módon nyújtja a közönség elé. A munka első kötete névtelenül jelent meg, de annyi támadást tartalmazott az angol liberális vezérférfiak jóhiszemősége ellen, hogy a szerző, egy hollandi bíró, Van Bemmelen, lovagias kötelességének ismerte, hogy a későbbben megjelent második kötet cím-

lapján egyéni kilétét világosabban föltüntető névtelenséggel éljen. *) Most, hogy az egyiptomi kérdés, úgy látszik, a keleti kérdések egész tömegével együtt tüzetesebben kerül a politikai napirendre, Van Bemmelen gyors feledésnek indult könyvét mindazoknak figyelmébe ajánlhatjuk, kik az egyiptomi dolgok historicumát más szempontokból is óhajtanák megismerni, mint azokból, a melyekkel az e kérdésekről szóló rengeteg mód termékeny angol könyv- és újságirodalomban találkozunk.

E sorok elején jelzett füzetben, Egyiptomban élő hazánkfia is azok közé sorakozik, a kik ez idő szerint már elérkezettnek hiszik a kellő pillanatot arra, hogy Egyiptomnak szabadsága visszaadassék. Alexandria bombáztatása (1882 július 11.) és a Tell el Kebír mellett (szeptember 13.) az Arabi pasa alatt fölülkerekedett nemzeti mozgalom fölött kivívott győzelem után az angolok azon ünnepélyes ígérettel telepedtek meg a Nilus völgyében, hogy csak addig terjesztik az ország katonai és közigazgatási elfoglalását, a míg Egyiptom zavart kormányzatát és pénzvizonyait teljesen rendbe nem hozzák. Ők magok hirdetik világgá azon terjedelmes és alapos jelentésekben, melyeket *Report on the Finances, Administration, and Condition of Egypt and the Progress of Reforms* czimen évről-évre a parlament elé terjesztenek, mennyire sikerült nekik a közigazgatás, közművelődés, a pénzügy (és itt nevezetesen az államadósság) minden ágában rendezett viszonyokat teremteni. A miből már most az következne, hogy semmi ok sincs arra, hogy továbbra is idegen uralommal leigázva tartsák az egyiptomi nép szabadságát és önálló rendelkezését. Az occupatio európai ellenségei, (tudvalevőleg különösen a francziák) úgymint bennszülött hazafiak is, ha ugyan van reá elég bátorságuk, ez alapon váltig azon óhajjal állnak elő, hogy már most tegyék valóvá a liberális államférfiaiktól valamikor oly erélyesen hangoztatott jelszót, hogy: «Egypt to the Egyptians!» Ez természetesen nincsen ínyére azon államférfiainak, kik Egyiptom nemzetgazdasági kiaknázhatala, vagy pedig az indiai birtokok hozzáférhetősége szempontjából oly fontos suezi úttal való korlátlan rendelkezés miatt nem szívesen mondanak le az oly könnyű szerrel elfoglalt afrikai birodalomról; nincsen ínyére azon zsíros hivatalok birtokosainak sem, melyeket a közviszonyok

*) *L'Egypte et l'Europe, par un ancien juge mixte, aujourd'hui juge à la Cour d'appel d'Arnhem* (Hollande). I. köt. (Leiden, 1881.) XXIII+344. l.; II. köt. (1884.) XXV+787. l.

megszilárdítása végett Egyiptomban szervezni kellett és sok ember számára oly kellemes mosolylyá varázsolják a pyramisokat őrző sphinx vigyorgását! Bizony jó dolga van az angolnak Egyiptomban. Ha például ugyanazon iskolában egy angol tanférfiú egy bennszülött tudóssal egy rangban működik, az előbbinek kétszer annyi a fizetése, mint a föld természetes lakójáé. Hát természetesen a nagy politikán túl sok embernek van miért ragaszkodnia a pharaók ősi birodalmához.

E ragaszkodás meg újabb idő óta, mióta egyre hangosabban idézik az angolok emlékezetébe azon föltételt, mely alatt Egyiptomot elfoglalták, különféle ürügyek mögé rejtőzik. A Szúdánt kell ismét visszahódítani a mahdisták barbár seregeitől! Ez az egyik. De azonkívül is, úgymondanak, az egyiptomi közviszonyok rendezése oly rengeteg áldozatunkba került, hogy szinte «hálátlanság» volna követelni, hogy most, mintán e politikai siker elérésére milliókat költöttünk, egyszerre kerekét oldjunk és fáradozásunk s áldozataink gyűmölcset másokra hagyjuk. «Igenis» így felel szerzőnk, «kétséget nem szenved, hogy az angol sokat tett Egyiptom érdekében. De ahhoz már nem járulhatunk hozzá, hogy «áldozatot» hozott, mert hiszen maga az ország szolgáltatta a költsézésre szükségelt pénzeket. Az ország maga fizette például összes költségeit a Felső-Egyiptomban eszközölt csatornázási munkálatoknak, — melyek különben ügyetlenségek miatt kétszer annyiba kerültek, mint a mennyire szükség volt —; maga fizette a reformok és új intézmények költségét is. Az occupáló hadsereg tartása (melyért különben, budget kimutatása szerint, Egyiptom évenként 100,000 font sterlinget fizet), az egyedüli áldozat, melyet hoztatok, de ezzel csakis saját érdeketeket szolgáltátok. A mit igazán áldoztatok, az a határtalan számú egyiptomi ember, a kiket önérdekből lassan-lassan kiküszöböltetek a kormányzatból, azért, hogy szabad kezet nyerjeteek céljaitok elérésére.» (13. l.) Szerzőnk minden sorából kihallik a magyar ember érzése, nem csak annyiban, hogy — mint bevezető soraiban kiemeli — «grâce à notre nationalité désintéressée, et à notre qualité de Magyar . . . il nous fut possible de nous rendre compte de l'esprit dominant concernant la politique égyptienne», hanem annyiban is, hogy mint magyar ember bárkinél mélyebb rokonszenvet érez azok iránt, kik a nemzeti szabadság nevében az egyiptomi Bach-korszak-féle rendszer ellen tiltakoznak. Politikai céljain túl ez egyéni mozzanat vonzó egyéni jellemet kölcsönöz báró Vay Miklós érdekes füzetének. Jóltevően hat

az olvasóra a nemes humanismus hangja, mely szerző előadásán ural-
kodik, valahányszor a hidegen számító politika mellett a szabadság
és az emberséges érzés követelményeire utal. Meggyőződéseit pár-
beszéd alakjában adja elénk, mely közötté és az angol uralom
védője között folyik. A plátói eszmecsere oda lyukad ki, hogy az
egyiptomi selfgovernment védője ellenfelének a következő módo-
zatot ajánlja: «Az önökéhez hasonló nagy nemzetre nézve mi sem
könnyebb, mint szabadjára hagyni Egyiptomot, a nélkül, hogy
saját nemzeti méltóságokon vagy keleti tekintélyökön csorba esnék.
Hívjanak egybe egy nemzetközi congressust, hogy az egyiptomi
kérdést végig tárgyalják. Nagy ünnepeket fognak rendezni a con-
gressus tiszteletére, szenvedélyes vitatkozást fogunk hallani, az
emberek fölizgatják egymást. De miután eleget pereltek egymással
és eleget sértegették egymást, Angolország, az angol nemzet és a
«legkegyelmesebb» királynő nevében kijelenti, hogy Nagy-Britta-
nia azért, hogy méltán kiérdemelje a nemzetek becsülését és hogy
a népeket művelő föladatát diadalra juttassa, Egyiptomot szabad
országának nyilvánítja: «Egypte aux Egyptiens»! Boldogok va-
gyunk, — így végezné a Speaker előadását — hogy e fényes gyüle-
kezetben, mint a művelt Európa képviselői, egy ily cselekedettel
koronázhatjuk meg századunk végét.»

Vajon e javaslatára számára sok hívet fog-e toborozni az ango-
lok körében? Nem igen hiszszük. De jól esik látnunk, hogy egy
tőlünk távol fekvő ország szabadságának ügye magyar részről ily
meleghangú szószólóra talált.

— 27.

*Magyarország vármegyei és városai (Magyarország monogra-
phiája). A magyar korona országai történetének, földrajzi, képző-
művészeti, néprajzi, hadügyi és természeti viszonyainak, közmű-
velődési és közgazdasági állapotának encyclopaediája. A «Magyar-
ország vármegyei és városai» állandó munkatársának bizottsága
közreműködésével szerkesztik dr. Sziklai János és dr. Borovszky
Samu. Első kötet: Abauj-Torna vármegye és Kassa. Buda-Pest.
«Apolló» irodalmi és nyomdai részvénytársaság. 1896.*

A mint Magyarország ezeréves fönállásának ünnepe mind-
inkább közeledett, a hazai törvényhatóságok körében mint általáno-
san érzett közszükség merült föl, hogy történetöket a nevezetes év-
fordulóra megírassák. Magyarország municipiumai mintegy köteles-